

III. Ahmed Han'ın Şahsiyeti

Yirmi yedi sene hükümdarlık yapan Sultan III. Ahmed, saltanattan çekildikten sonra ilim ve ibadetle meşgul oldu. Altmış üç yaşında iken 1 Temmuz 1736 tarihinde Kelime-i şehadet getirerek vefat etti. **Yeni Câmi'de Turhan Valide Sultan Türbesi'ne** defnedildi.

Sultan **IV. Mehmed Han**'ın oğludur. Annesi **Rabia Gülnuş Emetullah Sultan**'dır. Sultan II. Mustafa'nın kardeşidir. IV. Mehmed'in ikinci Lehistan seferi sonunda 31 Aralık 1673 tarihinde Hacıoğlu pazarı kışlağında dünyaya gelen Ahmed Han'ın doğumu hem ordugâhta hem de İstanbul, Edirne ve Bursa'da büyük şenliklerle kutlandı. İki yaşındayken abisi Mustafa Han ile birlikte 26 Mayıs 1675'te sünnet düğünü yapıldı. Yapılan bu sünnet merasimi on beş gün boyunca devam etti. 1708 yılında çiçek hastalığına yakalanan Ahmed Han uygulanan iyi bir tedavi sonrasında tekrar sağlığına kavuştu. Kaynaklarda hafif esmer tenli, uzun boylu yakışıklı bir Padişah olarak zikredilmektedir.

Son derece zeki ve akıllı olan Ahmed Han küçük yaştan itibaren iyi bir tahsil gördü. İlk hocası şeyh-i sultani Mehmed Efendi'dir. İlk dersini Seyyid Feyzullah Efendi'den Beylerbeyi İstavroz Bahçesinde (9 Şubat 1679) almış ve yıllarca onun tedrisatı altında yetişmişti. Arapça ve Farsçayı çok iyi bilirdi. II. Süleyman'ın tahta geçmesiyle on dört yaşında iken babası ve kardeşi ile bir müddet Topkapı Sarayı'nda yaşadı. Daha sonra Edirne'de kalmaya başlayan şehzade, II. Süleyman II. Ahmed ve II. Mustafa'nın saltanatları süresince on beş yıl burada yaşadı.

Şehzadelerin öldürülmesi geleneği kalkmış olması nedeniyle Ahmed Hanın gençliği diğer şehzadelerden farklı olarak daha serbest geçti. Rahat ve ölüm korkusundan uzak yaşamı kendisini daha iyi yetiştirmesine imkân sağladı. İsteddiği her şeyle ilgilenen bilgi ve görgüsü artan şehzade Avrupa'daki gelişmeleri de yakından takip ediyordu.

Edirne'deki on beş yılın ardından ağabeyi Sultan II. Mustafa Han, 1703 senesinde

Edirne'de cebecilerin çıkardığı isyan sebebiyle tahttan indirildi. Asiler henüz Silivri'de iken 17 Ağustos 1703'te yerine asilerin kendi aralarında Müftü tayin ettikleri İmam Mehmed Efendi'nin fetvası ile III. Ahmed Han'ın tahta çıkarıldı.

Türk tarihinde yeni bir devri, **İbrahim Paşa** ile birlikte açmış olan bu kültürlü, ince zevkli, yenilikçi padişahın en büyük eseri matbaa olmuştur. Osmanlı matbaası ne kadar **İbrahim Müteferrika** ile özdeşleşse de aslında daha genel olarak Padişah'tan Şeyhülislama kadar devletin tepesindeki yenilikçi zihniyet ile bağlantılıdır. Matbaa doğrudan devletin bir girişimidir. Bu kapsamda vurgulanması gereken bir nokta, devletin ilmiye ayağının da matbaanın arkasında olduğudur. Yoksa çokça söylendiği gibi din adamlarının şeriat gerekçesiyle matbaaya karşı olduğu iddia edilemez. Şeyhülislam Abdullah Efendi matbaaya fetva verdiği gibi, dönemin uleması da aynı desteği göstermekteydi. Nitekim matbaada basılan eserlerin tashihçileri ulemanın önde gelenleri idi. Ayrıca 1730'da çıkan **Patrona Halil İsyanı** sırasında matbaanın şeriata aykırı olduğunu söyleyerek kapatılmasını isteyen de olmamıştı.

Sultan Ahmed Han, zamanında birçok büyük kabiliyetin gelişip şöhret bulmasına yol açmıştı. Başta Nedîm olmak üzere Seyyid Vehbî, İzzet Ali, Neylî Ahmed, Vak'anüvis Râşid Mehmed, Küçük Çelebizâde İsmâil Âsım, Nahîfî, Sâmi gibi bu devrin birçok şairini himaye ve taltif ediyordu.

Yanyalı Esad Efendi, Heratlı Kabızı Mansürizade Fasihi, Haleb kadısı İlma Efendi, Müstercizade Abdullah Efendi, şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi ve Nedim gibi ilim ve fikir adamları bir araya gelip, doğu ve batı dillerinden tercüme yapıyordu. Avrupa'da çiçek aşısı henüz bilinmez iken İstanbul'da bizzat tatbik ediliyordu. Hatta çiçek hastalığına yakalanan padişahı; ser etibba (baş tabib) Mehmed Efendi, tabib Süleyman Efendi ve münecimbaşı Mehmed Efendi tedavi etmiştir.

III. Ahmed aynı zamanda iyi bir nişancı idi. Seksen beş adımdan tek atışta bir altın dinarı tüfekle vurduğu, dokuz yüz arşın mesafeye ok atıp Okmeydanı'nda adına taş diktirdiği de bilinmektedir.

III. Ahmed Han, sarayda dağınık yerlerde bulunan kıymetli kitapları bir araya toplatarak, bunları koymak üzere arz odasının arkasındaki II. Selim Han'a ait beyaz mermer havuzlu bahçenin yerine müstakil bir kütüphane inşa ettirdi. Annesi Gülnuş Emetullah Sultan için Üsküdar'da, Yeni Valide Camii ve bunun yanında bir sebil, çeşme, sıbyan mektebiyle bir imaret yaptırdı.

25 Mayıs 1719'da üç dakika devam eden şiddetli zelzelede pek çok binalar, İstanbul'un surları hemen baştanbaşa yıkılmıştı, İzmit'in büyük bir kısmı ve Karamürsel'de çok tahribat meydana gelmişti. Bundan elli yedi gün sonra çıkan

yangında da Kumkapı ve Gedikpaşa civarı tamamen yanmıştı. Sultan Ahmed Han, her iki afet için de çok üzölmüş, halkının yaralarını sarmak için elinden gelen bütün imkânlarını seferber etmiş, surları yeniden yaptırmıştı.

İstanbul'da Bahçekapı'da Büyük Valide Hatice Turhan Sultan Türbesi yanında ikinci kütüphaneyi, Topkapı Sarayı önüne, kendi adı ile anılan meşhur dört cepheli ve süslü çeşmeyi yaptırdı. Hatta bir rivayete göre çeşmenin planını bizzat Sultan'ın çizdirdiği, baş mimar Mehmed Ağa'ya inşa ettirdiği söylenmektedir.

İyi bir hattattı. Ayasofya ile Topkapı Sarayı girişi arasındaki çeşmesinin üzerine yazdığı tarih beytinin hem şairi hem hattatıdır. Eser aynı zamanda tüm Osmanlı tarihinin bir şaheseridir. Çeşme alınlığındaki mükemmel tarih beyti şu şekildedir:

Târih-i Sultan Ahmed'in câri zebân-ı lûleden

Aç besmeleyle iç suyu Hân Ahmed'e eyle duâ

Bu beyit ebced hesabına göre h. 1141 (m. 1728) yılını göstermektedir. Çeşmeyi çepeçevre kaplayan yazı ise devrin ünlü şairlerinden **Seyyid Vehbi**'nin bir kasidesidir.

Yine yazdığı iki Kur'ân-ı kerim Medine'ye, Ravza-i mutahheraya gönderilmiştir. Ayrıca, Üsküdar'da iskele meydanındaki büyük çeşmeyi, Kâğıthane'de Çağlayan önünde, şair Nedim'in Çeşme-i nev-peyda adını verdiği çeşmeyi yaptırdı.

Ayrıca, Galatasaray'ının tamiri ve vakıf şartlarının değiştirilmesi ile bu sarayın dışında bir cami, Boğaziçi'nde Bebek'te diğeri bir câmi ve altında bir mektep ile çeşme, Hasköy-Kasımpaşa arasında Aynalıkavak'ta köprübaşında ve annesine ait olan Galata Yeni Camii'nin güney cephesindeki avlu kapısının dışında da bir çeşme yaptırdı.

Okmeydanı'nda, Fatih Sultan Mehmed adına yapılmış olan caminin minberinin, Kızkulesi fenerinin ve 1720'de yanan Cihangir Camii'nin tamirleri, Dolmabahçe'de sahil yolunun kapatılarak Fındıklı-Beşiktaş yolunun arkadan geçirilmesi hep III. Ahmed Han'ın gayretiyle yapılmıştır.

Kaynak: Kayı VII, Sayfa 219-222